

Marian Pastuszko

Prezbiter jako szafarz sakramentu bierzmowania wiernych odrębnego obrządku

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 26/3-4, 75-99

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN PASTUSZKO

PREZBITER JAKO SZAFARZ SAKRAMENTU BIERZMOWANIA WIERNYCH ODRĘBNEGO OBRZĄDKU

Spis treści: Wstęp. I. Prawo dawne. II. Prawo współczesne. 1. Prezbiter obrządku wschodniego jako szafarz sakramentu bierzmowania wiernych należących do obrządku zachodniego. 2. Prezbiter obrządku zachodniego jako szafarz bierzmowania wiernych należących do obrządku wschodniego. Zakończenie.

Wstęp

Interesuje nas tutaj problem posługi prezbitera jako szafarza sakramentu bierzmowania, ale tylko o tyle, o ile udziela on bierzmowania wiernemu, który należy do innego obrządku niż szafarz. W takim przypadku powstają pewne trudności. Jeśli bowiem prezbiter może udzielać bierzmowania wiernym tego obrządku, do którego sam należy, to z tego nie wynika, że może on ważnie albo wolno mu godziwie bierzmować także wiernych innego obrządku niż ten, do którego sam przynależy. Natomiast z tego, że prezbiter nie może bierzmować wiernych swego obrządku wynika, że nie może on też bierzmować wiernych innych obrządków.

I. Prawo dawne

W pierwotnym Kościele na obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia składało się sprawowanie i przyjęcie w tym samym czasie sakramentu chrztu, Daru Ducha Świętego i Eucharystii. Wtajemniczenia dokonywał i sakramenty inicjacji sprawował biskup, jako kierujący całym życiem liturgicznym powierzonego mu Kościoła.

W wieku III—IV na Wschodzie pozwolono prezbiterom bierzmować tuż po udzieleniu przez nich chrztu, natomiast na Zachodzie prezbiterzy udzielają chrztu, ale nie wolno im bierzmować.

W wieku IX biskupi Kościoła Zachodniego do tego stopnia są przekonani o konieczności pełni kapłaństwa do ważnego sprawowania sakramentu bierzmowania, że legaci papieża Mikołaja I (858—867) w Bułgarii ponownie udzielają sakramentu bierzmowania tym, którzy wcześniej przyjęli ten sakrament od prezbitera Kościoła Wschodniego. — Jak to się mogło stać, że doszło wówczas do powtórnego bierzmowania, mimo przekonania wiernych

tak wschodu jak zachodu, że bierzmuje się tylko raz?. R. Souarń chce wyjaśnić tę sprawę dwoma argumentami. 1. Focjusz był pseudopatriarchą pozbawionym władzy jurysdykcyjnej. Nie mógł więc upoważniać prezbiterów do bierzmowania. 2. Rzym i Konstantynopol spierały się o władzę nad Bułgarią świeżo nawróconą na chrześcijaństwo. W Rzymie utrzymywano, że Bułgaria należy do Rzymu i Konstantynopol nie ma żadnej władzy nad Bułgarią. Jeśli Konstantynopol nie ma władzy nad wiernymi Bułgarii, to nie może upoważniać prezbiterów do bierzmowania¹. — Ta argumentacja R. Souarna zakłada, jak się zdaje, że to Focjusz pierwszy pozwolił prezbiterom wschodnim bierzmować, albo przynajmniej, że taka praktyka wymagała nowej aprobaty patriarchy Konstantynopola. A to nie jest pewne.

W każdym razie praktyka ponownego bierzmowania w Bułgarii przez biskupów wiernych wybierzmowanych uprzednio przez prezbiterów spowodowała ostre wystąpienie Focjusza (820—891), o którym Nikolas Zernov utrzymuje, że był on wówczas „jednym z najuczestniejszych ludzi w Konstantynopolu”². Focjusz wystosował w tej sprawie pismo, w którym tak przedstawia swoje stanowisko: Łacinnicy mówią, że nie wolno prezbiterom uświęcać olejem, bo prawo zezwala to czynić jedynie biskupom. Czyżby naprawdę tak było? Skądże takie prawo? Któż jest prawodawcą w tej sprawie? Czy ktoś z Apostołów, czy może któryś z Ojców Kościoła, albo któryś z synodów? Gdzież wśród ludzi jest owe prawo? A jeśli jest wymuszone, to czyimi głosami poparte? Czy nie wolno prezbiterowi namaszczać olejem ochrzczonych? Jeśli nie wolno im tego czynić, to nie mogą też chrzcić ani składać ofiary³.”

Od wieku XIII w Rzymie czasem daje o sobie znać tendencja zakazywania prezbiterom Kościołów Wschodnich sprawowania razem z chrztem także sakramentu bierzmowania. Papież Innocenty III (1198—1216) najpierw listem *Cum venisset* w 1204 r. zakazuje bierzmować prezbiterom w Bułgarii⁴, następnie w konstytucji z 3 stycznia 1215 r. wpływa na biskupów obrządku maronickiego, aby sami sprawowali sakrament bierzmowania i nie dopuszczali do spełnienia tej czynności liturgicznej przez prezbiterów obrządku maronickiego⁵.

Z wprowadzeniem w życie tego zalecenia było nieco trudności. Dopiero synod Maronitów z Góry Libanu w 1736 r. definitywnie

¹ *De presbytero orientali confirmationis ministro*, Jus pontificium 11 (1930) 143.

² *Wschodnie chrześcijaństwo*, Warszawa 1967, s. 75.

³ *Epistolarum* lib. I, Epist. XIII, 6: PG 102, 725.

⁴ Innocentius III Archiepiscopo Trinovitano Bulgarorum et Blacorum primati: PL 216, 285.

⁵ Dick I., *Discipline des Sacraments in: Les Eglises orientales catholiques*. Paris 1970, p. 395.

przyjął dyscyplinę co do bierzmowania wyłącznie przez biskupów nakazaną przez Innocentego III. Synod ten uchwalił, aby w przyszłości patriarchowie delegowali chorepiskopów do sprawowania sakramentu bierzmowania⁶. Benedykt XIV (1740—1758) zatwierdził ten synod Maronitów⁷.

Wychodząc z założenia, że to biskupi są następcami Apostołów, zaś według Dziejów Apostolskich Daru Ducha Świętego udzielali sami Apostołowie papież Innocenty IV (1243—1254) w liście *Sub catholicae professione* z 6 marca 1254 r. zabrania bierzmować prezbiterom zamieszkałym na Cyprze⁸. Ten zakaz co do sprawowania sakramentu bierzmowania dotyczył zamieszkałych na Cyprze prezbiterów obrządków wschodnich, nie obrządku zachodniego, bo ci ostatni wówczas już nie bierzmowali od kilku wieków. Natomiast ciągle bierzmowali prezbiterzy obrządków wschodnich.

W XIV wieku prezbiterom obrządku armeńskiego zakazują udzielania sakramentu bierzmowania papieże, najpierw Benedykt XII (1334—1342) potem Klemens VI (1348—1352). Pierwszy z nich w piśmie *Cum dum* z sierpnia 1341 r. zdecydowanie odrzuca naukę katolíkosa Armenii, który sądzi, że nie tylko papież, ale on sam może upoważnić prezbiterów do bierzmowania, jeśli bierzmowanie ma jakiegokolwiek w ogóle znaczenie⁹. Zaś Klemens XII postępuje krok dalej, bo 29 września 1351 r. w liście *Super quibusdam* do Mekki-thara, katolíkosa Armenii odmawia ważności bierzmowania udzielonemu bez upoważnienia papieskiego przez prezbitera obrządku ormiańskiego i konsekwentnie poleca powtórnie bierzmować tego, kto przyjął sakrament bierzmowania od prezbitera, który nie był do tego upoważniony przez papieża¹⁰.

Klemens VIII (1592—1605) w instrukcji *Presbyteri Graeci* z 31 sierpnia 1595 r. zabrania wszystkim prezbiterom italogreckim udzielania sakramentu bierzmowania, a ponieważ ich euchologium przewidywało, że zaraz po obrzędzie chrztu szafarz dopełnia obrzędu bierzmowania, polecił im opuszczać w euchologium to, co dotyczyło bierzmowania¹¹.

Prezbiterzy tych Kościołów Wschodnich, którym Stolica Apostolska nie wydała zakazu udzielania bierzmowania, sprawowali ten sakrament. Jednak istniały co do tego wyjątki. I tak np. prezbiterzy obrządku malabarskiego nie udzielali bierzmowania od czasu synodu Malabarczyków w Diamper w 1599 r. Synod ten za-

⁶ *Constitutiones et canones S. Synodi Montis Libani* (Maronitarum) anni 1736 pars II, cap. 2—3: *Collectio Lacenso*, t. II, p. 121.

⁷ De Clercq Ch., *Des sacraments*, in: *Traite de droit canonique* publié sous la direction de Raoul Naz., t. II, Paris 1954, p. 68.

⁸ Gasparri P., *Fontes*, vol. I, n. 34, p. 31.

⁹ Gasparri P., *Fontes*, vol. I, n. 40, p. 40, ad 64.

¹⁰ Gasparri P., *Fontes*, vol. I, n. 42, p. 41, ad 3,4.

¹¹ Gasparri P., *Fontes*, vol. I, n. 179, p. 343 cfr. Souarn R. art. c., p. 141.

rezerwował biskupom prawo do sprawowania sakramentu bierzmowania¹².

Prawo prezbiterów wschodnich do sprawowania bierzmowania bezpośrednio po dopełnieniu obrzędu chrztu, nie zawierało w sobie uprawnienia do bierzmowania oddzielnie od chrztu, to znaczy w innym czasie niż odbył się chrzest. Niektóre Kościoły Wschodnie zezwalały prezbiterom na bierzmowanie łącznie ze sprawowaniem obrzędu chrztu, ale nie zgadzały się żeby prezbiterzy bierzmowali nie bezpośrednio po sprawowaniu przez nich sakramentu chrztu. Synod ikontyjski celebrowany w Kairze w 1898 r. rezerwuje biskupowi udzielenie bierzmowania temu wiernemu, który wcześniej został ochrzczony¹³. Zaś synod onmiański odbyty w Rzymie w 1911 r. poleca prezbiterom prosić biskupa o zezwolenie, jeśli zamierzają bierzmować nie bezpośrednio po udzieleniu chrztu wiernemu¹⁴.

Zakazując prezbiterom Kościołów Wschodnich sprawowania sakramentu bierzmowania, Stolica Apostolska zabraniała im bierzmować wiernych tak obrządków wschodnich jak obrządków zachodnich. Jednak Stolicy Apostolskiej szczególnie zależało na tym, żeby prezbiterzy należący do obrządków wschodnich nie bierzmowali wiernych obrządku zachodniego.

Wiedząc o takim stanowisku Stolicy Apostolskiej w sprawie bierzmowania wiernych obrządku zachodniego przez prezbiterów obrządków wschodnich, już w 1720 r. synod prowincjonalny w Zamościu zakazuje prezbiterom greko-ruskim udzielania bierzmowania dzieciom tych rodziców, którzy należą do obrządku zachodniego¹⁵. Biskup Scepusien poza synodem zabronił proboszczom ruskim sprawowania — zwyczajem greckim — sakramentu bierzmowania, jeśli niekiedy chrzczą dzieci rodziców obrządku łacińskiego. Z tego powodu Kongregacja św. Oficjum w instrukcji z 1782 r. wyraża mu uznanie¹⁶.

Wśród reguł zatwierdzonych 15 marca 1790 r. dla prezbiterów obrządku koptyjskiego, Kongregacja Rozkrzewienia Wiary zamieszcza taką, że nie wolno im udzielać sakramentu bierzmowania ochrzczonym przez szafarza obrządku zachodniego. W Egipcie tylko Prefekt Apostolski ma uprawnienia bierzmowania, i to do czasu przybycia tam biskupa katolickiego¹⁷. Ta sama Kongregacja w Dekrecie z dnia 6 października 1863 r. usiłując zaradzić sporom

¹² *Synodus Diamperitana*, actio IV, decr. I: Mansi I. D., o.c., t. XXXV, col. 1232.

¹³ *De Clericq Ch.*, o.c., p. 68.

¹⁴ *Acta et decreta Concilii Nationalis Armenorum*, Romae habiti anno 1911, Romae 1914, tit. 3, cap. 3, n. 399, p. 209.

¹⁵ *Synodus Provincialis Ruthenorum habita in Civitate Zamoščiae anno 1720*, Romae 1723, tit. I § 1, p. 79.

¹⁶ Gasparri P., *Fontes*, vol. IV, n. 844, p. 121.

¹⁷ Seredi I., *Fontes*, vol. VII, n. 4627, p. 175.

zaistniałym w kościelnej prowincji Lwowa, pod karą suspensy zabrania prezbiterom obrządku rusko-katolickiego sprawowania sakramentu bierzmowania razem z chrztem dopełnianym w przypadku niebezpieczeństwa śmierci grożącego dzieciom, których rodzice należą do obrządku łacińskiego¹⁸.

Dekret wydany dla jednej prowincji lwowskiej i obowiązujący tylko prezbiterów obrządku rusko-katolickiego, posłużył — jak się zdaje — za wzór Kongregacji Rozkrzewienia Wiary przy sformułowaniu instrukcji przesłanej biskupom wszystkich obrządków wschodnich zależnych od tej Kongregacji. Mianowicie w sprawie „C. G.” dnia 5 czerwca 1886 r. Kongregacja Rozkrzewienia Wiary wyjaśnia, że prezbiterzy obrządków wschodnich zgodnie z prawem udzielający chrztu dzieciom, których rodzice należą do obrządku łacińskiego, nie mogą tych dzieci bierzmować nawet bezpośrednio po dopełnieniu obrzędu chrztu. Przy tej okazji Kongregacja Rozkrzewienia Wiary przypomniiała, że Stolica Apostolska poważnie, często i całkowicie tego zabrania¹⁹.

Jednak Kongregacja św. Oficjum nie sprzeciwiała się, żeby prezbiterzy obrządków wschodnich, którzy z przywileju sprawują sakrament bierzmowania bezpośrednio po dopełnieniu obrzędu sakramentu chrztu, bierzmowali nie tylko wiernych tego obrządku wschodniego, do którego należą szafarz bierzmowania, ale także wiernych innych obrządków wschodnich. Takie orzeczenie wydała Kongregacja św. Oficjum dnia 22 kwietnia 1896 r., ale w parę tygodni później, bo 19 maja 1896 r. nieco skorygowała swoją wypowiedź. Wyjaśniła bowiem, że prezbiter obrządku wschodniego, który posiada uprawnienie bierzmowania po udzieleniu chrztu, może korzystać z tego uprawnienia nie tylko na korzyść wiernych tego obrządku, do którego sam prezbiter przynależy, ale również na rzecz wiernych innego obrządku, jednak tylko w takim przypadku, gdy nie ma szafarza tego obrządku, do którego oczekujący na bierzmowanie przynależy, i o ile w obrządku wiernego, który ma przyjąć chrzest i bierzmowanie jest zwyczaj udzielania bierzmowania bezpośrednio po chrzcie²⁰. Wypowiedzią tą Kongregacja św. Oficjum wprost nie zabroniła prezbiterom obrządków wschodnich udzielania bierzmowania wiernym obrządku łacińskiego. Ponieważ jednak w czasie wydania tej instrukcji przez Kon-

¹⁸ Seredi I., *Fontes*, vol. VII, n. 4859, p. 396.

¹⁹ R. Ad I. Negative, et ad mentem. Mens est quod cum saepe et gravissime id a S. Sede vetitum sit, moneantur Episcopi orientales ut et ipsi sacerdotes suos ab huiusmodi administratione omnino prohibita deterreant: Seredi I., *Fontes*, vol. VII, n. 4915, p. 516.

²⁰ Gasparri P., *Fontes*, vol. IV, n. 1178, p. 488—489, et nota 2. Odpowiedź Kongregacji św. Oficjum z dnia 22 kwietnia i 19 maja 1896 była przedmiotem krótkiego, ale solidnego studium, jakie napisał Pujol C., *De extensione potestatis confirmandi in presbyteris orientali-bus*, *Periodica de re morali, canonica, liturgica* 48 (1959) 543—551.

gregację św. Oficjum, w Kościele Łacińskim nie było zwyczaju udzielania sakramentu bierzmowania bezpośrednio po chrzcie, a nadto prezbiterzy obrządku łacińskiego w ogóle wówczas nie zwykli udzielać bierzmowania, prezbiterzy wschodni nie mogli bierzmować wiernych należących do obrządku łacińskiego. Nie spełniał się bowiem warunek, od którego było uzależnione korzystanie przez prezbitera wschodniego z uprawnienia do bierzmowania wiernego innego obrządku niż tego, do którego sam bierzmujący prezbiter należy²¹.

Zapytajmy obecnie o ważność bierzmowania sprawowanego przez prezbiterów wschodnich. Czy przed Kodeksem Prawa Kanonicznego prezbiterzy obrządków wschodnich bierzmowali ważnie?

Wspomnieliśmy wyżej, że już w wieku IX biskupi zachodni, przynajmniej w jednym przypadku, ponownie bierzmowali tych wiernych w Bułgarii, którzy przyjęli sakrament bierzmowania od prezbitera wschodniego. U podstaw tej praktyki musiało być przekonanie o nieważności bierzmowania sprawowanego przez prezbitera obrządku wschodniego. W XIII w. powiedział to jasno papież Klemens VI, według którego prezbiterzy obrządku ormiańskiego bierzmują nieważnie, jeśli nie mają papieskiego upoważnienia do bierzmowania.

Identyczną naukę znajdujemy w konstytucji *Etsi pastoralis* z 26 maja 1742 r. Benedykta XIV (1740—1758), ale co do prezbiterów obrządku greckiego zamieszkałych we Włoszech i na wyspach do Włoch przyległych. Bierzmowanych przez tych prezbiterów Benedykt XIV poleca biskupom łacińskim bierzmować nawet nie pod warunkiem, ale absolutnie²².

Według wypowiedzi Kongregacji św. Oficjum z 5 lipca 1853 r. to nie tylko prezbiterzy obrządków wschodnich zamieszkałi we Włoszech i na wyspach do Włoch przyległych nieważnie bierzmują. Także prezbiterzy wschodni z Bułgarii, z Cypru, maronici z Libanu oraz prezbiterzy obrządków wschodnich przebywający w tych wszystkich miejscach, w których Stolica Apostolska zakazała prezbiterom bierzmować, sprawują sakrament bierzmowania nieważnie²³.

²¹ Za tą opinią opowiada się Herman Ae., *Confirmation dans L'Eglise orientale*, Dictionnaire de droit canonique, t. IV, Paris 1949, col. 127. Natomiast Pujol, art. c., s. 551, wydaje się być innego zdania, bo pisze: „Sanctum Officium, interrogatum de solis orientalibus respondit, intacta relicta disciplina relate ad confirmationem ab orientalibus presbyteris fidelibus latinis conferendam”. Wiemy jednak skądinąd, że ówczesna dyscyplina właśnie nie zezwalała prezbiterom wschodnim udzielać bierzmowania wiernym obrządku łacińskiego.

²² Gasparri P., *Fontes*, vol. I n. 740. Cfr Benedictus XIX, *ep. encycl. Demandatam*, 24 dec. 1743: Gasparri P., *Fontes*, vol. I, n. 338, p. 800, § 14.

²³ Gasparri P., *Fontes*, vol. IV, n. 924, p. 198: Kowalczyk J.,

To orzeczenie Kongregacji św. Oficjum nie jest zupełnie jasne, bo nie określa bliżej obrządków prezbiterów, którzy bierzmują nieważnie. Raz bowiem wspomina o prezbiterach obrządku greckiego, a poza tym mówi w ogóle o prezbiterach schizmatyckich.

Z tego samego powodu nie jest zupełnie jasne to, co napisał św. Pius X (1903—1914) w liście *Ex quo* z 26 grudnia 1910 r.: „Haud minus absonum est, validam habendam esse confirmationem a quovis presbytero collatam²⁴.” Jak się zdaje, Pius X ma na myśli prezbiterów obrządku greckiego, a nie prezbiterów wszystkich obrządków wschodnich (katolickich i schizmatyckich). R. Souarn uważa, że zanim wypowie się opinię o ważności bierzmowania sprawowanego przez prezbitera obrządku greckiego, najpierw trzeba sprawdzić, czy zwyczaj, na mocy którego prezbiter obrządku greckiego udziela bierzmowania jest wyraźnie potępiony przez Stolicę Apostolską, czy raczej jest może tolerowany?²⁵ Tyłko w takim przypadku bierzmowanie należy uznać za nieważne, jeśli Stolica Apostolska wyraźnie potępiła zwyczaj sprawowania bierzmowania przez prezbiterów i zakazała im sprawowania tego sakramentu.

W Polsce synod diecezji przemyskiej z 1902 r. orzekł z całą stanowczością, przy tym jasno i wyraźnie, że prezbiter obrządku greko-katolickiego, który bierzmuje dziecko rodziców katolickich, po udzieleniu mu chrztu w niebezpieczeństwie śmierci, nieważnie bierzmuje²⁶.

Pozostaje nam zapytać o ważność bierzmowania udzielanego przez prezbitera schizmatyckiego. Kongregacja św. Oficjum dnia 16 marca 1872 r., dnia 2 kwietnia 1879 r. i dnia 14 stycznia 1885 r. poleciła bierzmować pod warunkiem tych wiernych, którzy byli bierzmowani przez wschodnich prezbiterów schizmatyckich²⁷. Wynika stąd, że według Kongregacji św. Oficjum istniała wątpliwość co do ważności bierzmowania udzielanego przez wschodniego prezbitera schizmatyckiego.

W szczególnych trudnościach zaistniałych przy ustalaniu, czy

De extraordinario confirmationis ministro, comparatio inter disciplinam Ecclesiae Latinae et Ecclesiarum orientalium, Romae 1969, p. 45.

²⁴ Gasparri P., *Fontes*, vol. III, n. 691, p. 792.

²⁵ Art., c., p. 142: „Hinc antequam definiatur iudicium de robore Confirmationis a simplici sacerdote graeci ritus administratae, diligenter inquirendum est, num in tali loco eiusmodi Graecorum mos fuerit unquam ab Apostolica Sede expresse improbatas, an potius ex conviventia et lenitate toleretur”.

²⁶ *Acta et statuta Synodi Dioecesis Premislenis, Premisiae* 1903, tit. 3, cap. 3, n. 140, p. 112: „Ex delegatione Sedis Apostolicae presbyteri graeco-catholici apud nos infantibus sui ritus una cum baptismo confirmationem valide conferunt. Quodsi tamen quis eorum infantem ritus latini quem in casu necessitatis baptizat, confirmare ausus fuerit, suspensionem ipso facto incurrit, confirmatio vero invalida est”.

²⁷ Gasparri P., *Fontes*, vol. IV, n. 1021, p. 326; n. 1060, p. 381; n. 1090, p. 421.

dziecko rodziców należących do obrządku zachodniego, ochrzczone przez prezbitera obrządku wschodniego — katolickiego lub schizmatycznego — należy uważać za bierzmowane, czy też ponownie bierzmować je pod warunkiem ²⁸, Kongregacja Rozkrzewienia Wiary dnia 5 czerwca 1886 r. zalecała zwracać się do Stolicy Apostolskiej w każdym przypadku ²⁹.

Branie pod uwagę takiej możliwości mówi nam, jak przed Kodeksem Prawa Kanonicznego niekiedy było trudne stwierdzenie faktu bierzmowania danego dziecka. A nawet gdy można było ustalić fakt bierzmowania, niekiedy wątpiono o ważności bierzmowania.

II. Prawo współczesne

1. *Prezbiter obrządku wschodniego jako szafarz sakramentu bierzmowania wiernych obrządku zachodniego.*

Kodeks Prawa Kanonicznego zgodnie z kan. 1 dotyczy tylko Kościoła Łacińskiego i nie zawiera przepisów na temat posiadanej przez prezbiterów obrządku wschodniego władzy udzielania bierzmowania, jak tylko o tyle, o ile zamierzają bierzmować wiernych obrządku łacińskiego. Mianowicie kan. 782 § 5 surowo zabrania udzielać bierzmowania dzieciom obrządku łacińskiego przez tych prezbiterów obrządku wschodniego, którzy posiadają uprawnienie lub przywilej udzielania sakramentu bierzmowania łącznie ze chrztem dzieciom swojego obrządku.

Z tekstu tego kanonu jasno wynika, że prawodawca uznaje pewne uprawnienie prezbiterów obrządku wschodniego do udzielania bierzmowania wiernym obrządku wschodniego. Jednak bardzo surowo zabrania im korzystania z uprawnienia bierzmowania na korzyść wiernych obrządku łacińskiego. Gdyby więc prezbiter obrządku wschodniego w jakichś okolicznościach, np. w niebezpieczeństwie śmierci, udzielał chrztu dziecku rodziców obrzędu łacińskiego, winien je jedynie ochrzcić i nie udzielać mu sakramentu bierzmowania. W tym samym stopniu, albo nawet tym bardziej, prezbiter obrządku wschodniego nie może bierzmować dziecka rodziców obrządku łacińskiego niezależnie od chrztu ³⁰.

Prawo synodalne oczywiście szło w tej sprawie za Kodeksem. Na przykład, pierwszy synod plenarny Kościoła w Polsce, zwołany w 1936 r. w Częstochowie postanowił: „Kapłanowi obrządku wscho-

²⁸ Innego zdania w tej sprawie jest Józef Kowalczyk, o. c., p. 45 bo pisze: „Deinde in singulis casibus ex quacumque ratione dubiis vult ipsa per se prospicere, ac proinde praecepit, ut ad ipsam recurratur”.

²⁹ Seredi I., *Fontes*, vol. VII, n. 4915, p. 516.

³⁰ De Clero Ch., o. c., p. 69.

dniego udzielającemu chrztu dziecięciu obrządku łacińskiego, nie wolno temu dziecięciu udzielać sakramentu bierzmowania³¹."

Autorzy, to jest A. Vermeersch — J. Creusen³², Adrien Cance³³, Sylvius Romani³⁴, Heribertus Jone³⁵, Felix Maria Cappello³⁶ i Matthaeus Comte a Coronate³⁷, sądzą, że gdyby prezbiter obrządku wschodniego, wbrew wyraźnemu zakazowi kan. 782 § 5, udzielił bierzmowania wiernemu obrządku łacińskiego, sakrament bierzmowania byłby jednak ważny. O nieważności bowiem aktu prawnego mówimy wtedy, gdy wynika ona albo z natury rzeczy albo z przepisu Stolicy Apostolskiej. Tymczasem ani z natury rzeczy ani z przepisu Stolicy Apostolskiej nie wynika, żeby prezbiter obrządku wschodniego nieważnie bierzmował wiernego obrządku łacińskiego.

Jednak inni autorzy, opierając się szczególnie na użytym w kan. 782 § 5 wyrażeniu „nefas est”³⁸ opowiadali się za nieważnością bierzmowania udzielonego wiernym obrządku łacińskiego przez prezbitera obrządku wschodniego.

Wynikiem istnienia różnych opinii w tej samej sprawie bywa zwykle wątpliwość. Tak też było i w tym przypadku. Wątpiono, „czy kapłani wschodniego obrządku, mający władzę bierzmowania wiernych swego obrządku, mogą ważnie udzielać tego sakramentu również łacinnikom lub wiernym tych obrządków wschodnich, których kapłani tej władzy nie posiadają³⁹?”

Wątpliwości te nie znikły po opublikowaniu 2 czerwca 1957 r. Motu proprio *Cleri sanctitati*. W kan. 364 § 3 n. 1 *Cleri sanctitati* czytamy, że egzarchowie, jeśli nawet nie mają święceń biskupich, mogą udzielać bierzmowania, i to nie tylko bezpośrednio po udzieleniu chrztu⁴⁰. Zaś w kan. 503 n. 1 *Cleri sanctitati* wśród upraw-

³¹ Pierwszy Polski Synod Plenarny, *Dekrety*, rozdz. IX, uchwała 84, § 3, p. 95.

³² *Épitome iuris canonici*, t. II, ed. 7, Parisiis—Bruxellis 1954, n. 62, p. 35: „Collata confirmatio tamen probabilius valet”.

³³ *Le Code de droit canonique*, t. II, Paris 1951, n. 165, p. 261—262, nota 2.

³⁴ *Institutiones iuris canonici*, vol. II, sectio prior, Romae 1944, n. 155, p. 105.

³⁵ *Commentarium in Codicem iuris canonici*, t. II, Paderborn 1954, p. 49.

³⁶ *Tractatus canonico moralis de sacramentis*, vol. I, ed. 6, Taurini—Romae 1953, n. 199, p. 180.

³⁷ *Institutiones iuris canonici*, *De sacramentis*, vol. I, ed. 2, n. 168, p. 130.

³⁸ Wyrażenie „nefas est” znajduje się także w kan. 817, 971, 1171, 1289 § 1, ale w żadnym z tych kanonów nie wprowadza sankcji nieważności.

³⁹ Pałka P., *Dyscyplina sakramentów według Dekretu Soboru Watykańskiego II De Ecclesiis Orientalibus Catholicis*, *Roczniki teologiczno-kanoniczne* 13(1966)7.

⁴⁰ AAS 49 (1975)541.

nień proboszcza znajdujemy wzmiankę, że proboszcz może uroczyście chrzcic i zaraz po chrzcie udzielić bierzmowania ochrzczone-
mu⁴¹. Jednakże w tych przepisach nie znajdujemy odpowiedzi na pytanie, czy prezbiter bierzmując ochrzczonego nie bezpośrednio po przyjęciu przez niego chrztu, względnie bierzmując wiernego innego obrządku niż tego, do którego sam należy, bierzmuje nieważnie czy tylko niegodziwie?

Nad sprawą uprawnień prezbitera obrządku wschodniego jako szafarza sakramentu bierzmowania dyskutowano w związku z przygotowaniem Soboru Watykańskiego II. Jak wiemy, powołana do życia przez papieża Jana XXIII (1958—1963) dnia 5 maja 1959 r. Komisja Przygotowawcza poprosiła kardynałów, arcybiskupów, biskupów, generalnych przełożonych zakonów oraz Kongregacje Rzymskie i uniwersytety katolickie o zgłaszanie odpowiednich propozycji. Odnośnie do uprawnień prezbitera jako szafarza bierzmowania wypowiedziały się m.in. Kongregacja dla Kościoła Wschodniego i Kongregacja Sakramentów. O ile pierwsza z tych Kongregacji proponowała rozszerzenie uprawnień udzielanych prezbiterom co do sprawowania przez nich sakramentu bierzmowania⁴², to Kongregacja Sakramentów była zdania, że dotychczasowa dyscyplina Kościoła odnośnie do szafarza bierzmowania, której ona właśnie strzeże i zabrania zmieniać, winna być dalej zachowana, a wyjątki można czynić jedynie dla niektórych krajów Ameryki Łacińskiej⁴³.

Z czasem Kongregacja Sakramentów ustąpiła nieco z pierwotnego stanowiska⁴⁴, zaś Kongregacja dla Kościoła Wschodniego bliżej określiła swoje plany. W Schemacie dekretu o Sakramentach Kościoła opracowanym przez Komisję dla Kościołów Wschodnich⁴⁵ i przedstawionym 19 stycznia 1962 r. Centralnej Komisji Przygoto-

⁴¹ AAS 49(1957)583.

⁴² S. C. pro Ecclesia Orientali, n. 18: „Allargare le facolta' di amministrare la cresima ai sacerdoti, ministri straordinari: Motivo: non si vede perchè tante anime debbero essere private di benefici di questo sacramento, benchè non strettamente necessario alla salute eterna, per una severa legislazione ecclesiastica”: *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando, Series I (antepreparatoria) vol. III, Proposita et monita SS. Congregationum Curiae Romanae*, Typis Polyglottis Vaticanis 1960, p. 70—71.

⁴³ S. Congregatio de disciplina Sacramentorum; „Nihil ideo immutandum est in disciplina Ecclesiae, quam hactenus servavit et vetuit immutari S. C. factis tantummodo nonnullis exceptionibus pro aliquibus regionibus in America Meridionali...”: *Acta et doc. Conc. Oecum. Vatic. II apparando, Series I, vol. III*, p. 80.

⁴⁴ Zob. *Schema propositum a Commissione De disciplina Sacramentorum, cap. I, De ministro confirmationis: Acta et doc. Con. Oecum. Vat. II apparando, Series II (praeparatoria), vol. II, pars II*, p. 96.

⁴⁵ *Schema decreti de Ecclesiae sacramentis propositum a Commissione de Ecclesiis Orientalibus*, Typis Polyglottis Vaticanis 1961.

wawczej rozdział I zawiera wstęp do norm oraz same normy odnośnie do szafarza bierzmowania.

We Wstępie podkreśla się stałą troskę Kościoła o duchowe dobro wiernych. W tym celu Kościół udziela sakramentów, a wśród nich bierzmowania. Zwyczajnym szafarzem sakramentu bierzmowania jest biskup, niemniej „notum est — czytamy w tym dokumencie — in Orientis partibus ab antiquo praxim invaluisse, ut Apostolica Sede annuente, etiam simplices presbyteri Chrismate ab Episcopo confecto, hoc Sacramentum in collatione Baptismi suis fidelibus ministrarent, adhuc et ministrent”⁴⁶.

Norm jest siedem. Tylko pierwsza z nich przypomina, że biskup jest zwyczajnym szafarzem sakramentu bierzmowania. Pozostałych sześć norm jest poświęconych prezbiterowi jako szafarzowi bierzmowania. Mianowicie, druga i trzecia z nich stwierdzają, że zgodnie z tradycją prezbiter obrządku wschodniego może bierzmować — przy użyciu krzyżma poświęconego przez biskupa — wszystkich wiernych, nie wyłączając łacinników. Czwarta norma dotyczy prezbitera łacińskiego, który może bierzmować także wiernych obrządków wschodnich. Piąta — poleca prezbiterowi, aby bierzmował zaraz po udzieleniu chrztu, chyba że prawo partykularne pozwala mu na bierzmowanie wiernego, który wcześniej przyjął chrzest. Szósta — uzależnia od miejscowego hierarchy zgodę na bierzmowanie oddzielnie od chrztu. Ostatnia, siódma — zawiera uprawnienie bierzmowania w niebezpieczeństwie śmierci grożącym podmiotowi. Wtakich okolicznościach prezbiter wschodni może udzielić bierzmowania zaraz po chrzcie lub oddzielnie od chrztu, i to bez względu na to, czy wierny należy do obrządku wschodniego czy obrządku zachodniego⁴⁷.

⁴⁶ *Acta et doc. Conc. Oecum. Vat. II apparando, series II, vol. II, pars II, p. 258.*

⁴⁷ *De Ecclesiae sacramentis, Schema propositum a Commissione de Ecclesiis orientalibus, De ministro sacramenti S. Chrismatis. I. Episcopus est solus minister ordinarius Sacramenti Chrismatis...*

II. Iuxta traditionalem disciplinam orientalem presbyter, etiam illud administrat, chrismate ab Episcopo benedicto...

III. Presbyter orientalis hoc sacramentum Chrismatis omnibus fidelibus cuiusvis ritus, latino haud excluso, valide confert...

IV. Presbyter latinus, qui indulto vel facultate hoc sacramentum conferendi gaudet fidelibus cuiusvis ritus orientalis illud valide administrat...

V. Presbyter orientalis, nisi iure particulari aliud caveatur, sacramentum Chrismatis una cum baptismo conferat...

VI. Separatim a baptismo, chrismatis sacramentum ne administretur nisi de mandato Hierarchae loci...

VII. In periculo mortis, presbyter cuiusvis ritus orientalis facultate gaudet administrandi Chrismatis sacramentum fidelibus cuiusvis ritus, latino haud excluso, sive cum baptismo, sive etiam separatim...: *Acta et doc. Conc. Oecum. Vat. II, appar., series 2, praepratoria, vol. II, pars II, p. 259.*

W dyskusji nad tym Schematem zabierali głos m. in. kard. Larraona i kard. Maximos IV Saigh, Antiocheński Patriarcha Melkitów.

Pierwszy z nich zaproponował dla udoskonalenia samych norm, aby uzgodniono stosunek normy V do normy VI, bo piąta zabrania prezbiterowi bierzmować oddzielnie od chrztu, chyba że mu na to zezwala prawo partykularne, zaś norma szósta zaleca prosić miejscowego hierarchę o to zezwolenie. Kard. Larraona uważał, że zgoda na bierzmowanie oddzielnie od chrztu winna być uzależniona jedynie od prawa partykularnego, bo tam, gdzie jest takie prawo partykularnie, zgoda miejscowego hierarchy będzie zbędna. Jednak ogólnie tak o normach jak o wstępie do norm kard. Larraona wyraził się z całym uznaniem, podkreślając ich zgodność z nauką teologii, prawa kościelnego i historii.

Natomiast kard. Saigh zgłosił zasadnicze zastrzeżenia do zacytowanego wyżej urywka ze wstępu do rozdziału I o szafarzu bierzmowania. Jego zdaniem prezbiterzy obrządków wschodnich sprawują sakrament bierzmowania od tak dawna, jak dawno sami sprawują sakrament chrztu, tymczasem Schemat daje do zrozumienia, że dyscyplina Kościoła Wschodniego co do bierzmowania stanowi „*usus contra vel praeter ius*”. — Dalej nie ma żadnych danych z Pisma Świętego, tradycji lub historii, przemawiających za twierdzeniem, że prezbiterzy obrządków wschodnich bierzmują jedynie z upoważnienia Stolicy Apostolskiej. Tak zresztą twierdzą tylko teologowie i kanoniści Kościoła Zachodniego, którzy bronią tezy o konieczności upoważnienia papieskiego do tego, aby prezbiter mógł ważnie bierzmować. Jednak to twierdzenie jest słuszne tylko dla Kościoła Zachodniego. — Wreszcie, i to nas tu najbardziej interesuje, według opinii patriarchy Maximosa IV Schemat zmierza do ograniczenia uprawnień prezbiterów należących do obrządków wschodnich, jeśli chodzi o bierzmowanie tak, by mogli ważnie bierzmować jedynie wiernych tego obrządku, do którego sami przynależą. Tymczasem, jeśli prezbiter obrządku wschodniego biermuje zgodnie z dyscypliną Kościoła Wschodniego, bierzmowanie sprawowane przez niego, tak zresztą jak chrzest, jest ważne bez względu na to, kim jest podmiot bierzmowania. Obrządek szafarza bierzmowania i podmiotu bierzmowania mają znaczenie jedynie przy sprawowaniu bierzmowania zgodnie z dyscypliną Kościoła Łacińskiego, nie zaś Kościoła Wschodniego⁴⁸.

Można dodać jeszcze inne uwagi na temat tych siedmiu norm dotyczących szafarza bierzmowania. Mianowicie pierwsza norma o biskupie jako zwyczajnym szafarzu bierzmowania jest od dawna powszechnie przyjęta. Z tego względu nie było konieczności jej

⁴⁸ *Acta et doc. Conc. Oecum. Vat. II, appar., series 2, praeparatoria, vol. II, pars II, p. 270—271.*

powtórzenia. Druga i trzecia norma, jako bardzo zbliżone treścią, winny być połączone w jedną. Czwarta norma, dotycząca prezbytera łacińskiego, znalazła się między przepisami o prezbyterze wschodnim jako szafarzu bierzmowania i rozбивa ich tematyczną jedność, przeto należałoby ją przesunąć na dalsze miejsce, po przepisach o prezbyterze wschodnim. O normie czwartej i piątej można powiedzieć to, co o trzeciej oraz czwartej, to jest, że wypadło je połączyć w jedną całość. Wreszcie norma siódma zawierała uprawnienia, które wcześniej podano *implicito* w normie trzeciej. W normie bowiem siódmej podaje się szafarzowi obrządku wschodniego uprawnienia, żeby mógł bierzmować wiernego znajdującego się w niebezpieczeństwie śmierci, tymczasem w normie trzeciej *bynajmniej* nie zastrzeżono, że prezbyter wschodni może bierzmować jedynie wiernych znajdujących się poza niebezpieczeństwem śmierci.

Schemat Dekretu o sakramentach Kościoła przygotowany przez Komisję dla Kościołów Wschodnich został przepracowany i włączony do Dekretu o Kościołach Wschodnich (pod datą 22 kwietnia 1963 r.). Przy tej okazji siedem norm ze Schematu Dekretu o sakramentach Kościoła zredukowano do trzech numerów, to jest 20, 21 i 22 (wzbogaconych przypisami) w schemacie o Kościołach Wschodnich, mianowicie jego pierwszej części — o dyscyplinie Kościołów Wschodnich, rozdziału trzeciego — o dyscyplinie sakramentów.

W nr 20 schemat stwierdza, że jakkolwiek zwyczajnym szafarzem sakramentu bierzmowania jest tylko biskup, to Sobór, w pełni przywraca dyscyplinę praktykowaną od najdawniejszych czasów w Kościele Wschodnim. Dlatego prezbyterzy mogą ważnie bierzmować przy użyciu krzyżma poświęconego przez patriarchę lub biskupa.

Według nr 21 wszyscy prezbyterzy wschodni mogą ważnie bierzmować czy to razem z chrztem czy to oddzielnie od chrztu, ale z zachowaniem co do godziwości prawa tak powszechnego jak partykularnego.

Nr 22 poświęcony jest prezbyterowi obrządku łacińskiego, który może ważnie bierzmować, jeśli tylko ma odpowiednie upoważnienie, wiernych tak obrządku łacińskiego jak obrządków wschodnich, ale zachowując do godziwości przepisy prawa powszechnego i partykularnego ⁴⁹.

⁴⁹ 20. Etsi Episcopus est solus minister ordinarius Sacramenti Chris-matis, huic Sanctae Oecumenicae Synodo placuit traditam praxim apud orientales inde ab antiquissimis temporibus vigentem plene instaurare. Idcirco presbyteri hoc sacramentum administrare valent, adhibito Chrismate a Patriarcha vel ab Episcopo benedicto.

21. Presbyteri omnes orientales hoc sacramentum, sive una cum bap-tismo sive separatim, valide conferre possunt omnibus fidelibus cuiusvis

Po zapoznaniu się z treścią nr 20, 21 i 22 schematu dekretu o Kościołach Wschodnich zauważamy, że wprowadzono pewne zmiany w normach znanych nam ze schematu dekretu o sakramentach Kościoła. I tak znikła dawna norma pierwsza, ale jej istotną treść włączono do nr 20. Bez żadnego zaś śladu znikła norma siódma, być może dlatego, że nie zawierała — jak wspomnieliśmy — nowej treści w stosunku do norm poprzednich. Treść norm drugiej i trzeciej, a także piątej i szóstej nieco zmodyfikowano i włączono do jednego numeru 21, co moim zdaniem, było bardzo korzystne. Dawną normę czwartą o prezbiterze łacińskim jako szafarzu bierzmowania, trochę rozbudowano i przesunięto do końcowego numeru 22, czyli na miejsce o przepisach dotyczących prezbitera wschodniego jako szafarza bierzmowania.

Na wniosek kard. Rufiniego wprowadzono zróżnicowanie między ważnym a godziwym udzielaniem bierzmowania przez prezbitera łacińskiego. Jednak godziwość bierzmowania Komisja uzależniła nie od dyscypliny panującej w obrządku łacińskim, jak proponował kard. Rufini⁵⁰, ale żeby przepis był jaśniejszy, od prawa tak powszechnego jak partykularnego. Przy tym takie samo rozróżnienie zastosowano do prezbitera obrządku wschodniego. Wskutek tego tak prezbiter wschodni jak prezbiter łaciński mieli przestrzegać prawa powszechnego i partykularnego, żeby godziwie bierzmowali.

Przedstawiony wyżej Schemat dekretu o Kościołach Wschodnich z 22 kwietnia 1963 r. w części dotyczącej sakramentów, a w tym — szafarza bierzmowania, uległ dalszym zmianom. W Schemacie dekretu o Kościołach Wschodnich z datą 7 kwietnia 1964 r. na temat szafarza bierzmowania mamy już tylko dwa numery, mianowicie 13 i 14 i poprzedza je nr 12, który spełnia rolę wstępu do wszystkich przepisów o sakramentach świętych, a nie tylko o szafarzu bierzmowania. W numerze tym zatwierdza się i pochwała oraz wznowia w razie potrzeby, dawną dyscyplinę Kościołów Wschodnich odnośnie do sprawowania sakramentów świętych⁵¹.

 ritus, latino non excluso, servatis ad liceitatem praescriptis iuris sive communis sive particularis.

22. Presbyteri quoque latini ritus qui facultate hoc sacramentum conferendi sint praediti, valent illud etiam fidelibus orientalium Ecclesiarum administrare, servatis quoad liceitatem iuris communis praescriptis": *Acta Synodalia Conc. Oecum. Vatic. II*, vol. II, *periodus III*, pars V, *Appendix*, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, p. 747.

⁵⁰ De Ecclesiae sacramentis, Schema propositum a Commissione de Ecclesiis Orientalibus, *Animadversiones sodalium: Acta et documenta Conc. Vatic. II appar., series II (praeparatoria)*, vol. II, pars II, p. 266.

⁵¹ 12. Veterem disciplinam de sacramentis apud Orientales Ecclesias vigentem, itemque praxim quae ad eorum celebrationem et ministra-

To co zaleciła Komisja Soborowa w nr 12, specjalnie zastosowała w nr 13 do dyscypliny o szafarzu bierzmowania. Zaś w nr 14 mamy szczegółową normę o prezbiterach wschodnich i łacińskich jako szafarzach sakramentu bierzmowania⁵².

Zarówno tekst nr 12 jak tekst nr 13 i 14 w Schemacie z 27 kwietnia 1964 r. były już tak dobrze opracowane, że gdy przyszło do debaty soborowej w dniach 15, 16, 19 i 20 października 1964 r. padały jeszcze różne głosy, nawet przeciwne sobie⁵³, niemniej ani numeracja ani treść nr 12, 13 i 14 nie uległy żadnej zmianie. Tekst Schematu miał stać się tekstem soborowym. Przyjmy się temu ostatniemu.

Sobór Watykański II w Dekrecie o Katolickich Kościołach Wschodnich zaleca pełne wznowienie we wszystkich Kościołach Wschodnich dyscypliny odnośnie do szafarza bierzmowania, która na Wschodzie jest w mocy od najdawniejszych czasów, a polega na tym, że prezbiterzy mogą ważnie bierzmować, używając krzyżem poświęconego przez patriarchę lub biskupa⁵⁴.

Interesujące jest to, że Sobór Watykański II nie zamierza przyznawać prezbiterom obrządków wschodnich przywilejów odnośnie do udzielania przez nich sakramentu bierzmowania. W ogóle nie zamierza ustanawiać w tej materii nowego prawa, ale wznowia w pełni te przepisy o szafarzu sakramentu bierzmowania, które

tionem spectant, Sancta Oecumenica Synodus Confirmat et laudat, et, si casus ferat exoptat ut eadem instauretur": *Sacrosanctum Oecumenicum Concilium, Schema decreti De Ecclesiis Orientalibus*, Typis Polyglottis Vaticanis 1964, p. 7. Takiego wstępu w Schemacie tegoż dekretu z 1963 r. nie było.

⁵². (De Ministro S. Chrismatis). *Disciplina de ministro S. Chrismatis inde ab antiquissimis temporibus apud Orientales vigens plene instauretur. Idcirco presbyteri hoc sacramentum conferre valent, adhibito Chrismate a patriarcha vel ab episcopo benedicto.*

14. *Presbyteri omnes orientales hoc sacramentum, sive una cum Baptismo sive separatim, valide conferre possunt omnibus fidelibus cuiusvis ritus, latino haud excluso, servatis ad liceitatem praescriptis iuris tum communis tum particularis. Presbyteri quoque latini ritus, secundum facultates quibus gaudent circa administrationem huius sacramenti, valent illud fidelibus Ecclesiarum Orientalium ministrare, servatis quoad liceitatem praescriptis iuris sive communis sive particularis": o. c., p. 7—8.*

⁵³ Hemptek P., *Historia dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich*, *Ateneum Kapłańskie* 61(1969)169.

⁵⁴ *De disciplina sacramentorum*: 12. *Veterem disciplinam de sacramentis apud Orientales Ecclesias vigentem, itemque praxim quae ad eorum celebrationem et ministrationem spectat, Sancta Oecumenica Synodus confirmat et laudat, et, si casus ferat, exoptat ut eadem instauretur.*

13. *Disciplina de ministro S. Chrismatis inde ab antiquissimis temporibus apud Orientales vigens plene instauretur. Idcirco presbyteri hoc sacramentum conferre valeant, adhibito Chrismate a patriarcha vel episcopo benedicto".*

miały zastosowanie u chrześcijan wschodnich od najdawniejszych czasów, a mianowicie, że prezbiter ważnie bierzmuje, jeśli tylko używa krzyżma poświęconego przez patriarchę lub biskupa. To więc, że prezbiterzy obrządków wschodnich mogą ważnie bierzmować przy użyciu krzyżma poświęconego przez patriarchę lub biskupa, to nie jest prawo nowe, li tylko soborowe, ale prawo, którym od wieków kierowały się Kościoły Wschodnie, i teraz zostało wznowione.

Czy warto podkreślać to, że Sobór Watykański II wznawia dawną dyscyplinę co do szafarza bierzmowania, a nie ustanawia nowego prawa w tej materii? Wydaje się, że tak, i to nie z jednego powodu. Po pierwsze, jeśli Sobór Watykański II chciał postanowić o szafarzu bierzmowania właśnie to, co postanowił, nie mógł postąpić inaczej, jak tylko wznović dawną dyscyplinę odnośnie do uprawnień prezbitera jako szafarza bierzmowania, skoro w Kościołach Wschodnich, jakkolwiek nie we wszystkich; w całej ich historii prezbiterzy bierzmowali. Po wtóre, Kościołom Wschodnim, które przez tyle wieków pielegnowały własną dyscyplinę odnośnie do kompetencji prezbitera jako szafarza bierzmowania, narażając się przez to na zarzuty, należała się pewna satysfakcja w postaci stwierdzenia, że wznawia się dawną dyscyplinę. Po trzecie, wiernym Kościoła Zachodniego łatwiej będzie teraz uznać, że Kościoły Wschodnie, jeśli chodzi o szafarza bierzmowania, rządzą się nieco innym prawem, ale to nie znaczy, że „złym” prawem. Wreszcie wolno przypuszczać, że właśnie takie sformułowanie nr 13 Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich, przyczyni się do większej jego trwałości w czasie, tzn., że to postanowienie soborowe nie będzie tylko przejściowe, na nasze czasy.

Ponieważ według najdawniejszej dyscypliny prezbiterzy Kościołów Wschodnich mogli udzielać bierzmowania przy użyciu krzyżma, poświęconego przez patriarchę lub biskupa i dopiero z czasem Stolica Apostolska nakazała niektórym Kościołom, aby ich prezbiterzy nie bierzmowali, obecnie znów wszyscy prezbiterzy wschodni mogą ważnie udzielać sakramentu bierzmowania, czy to razem z chrztem, czy też oddzielnie, wszystkim wiernym jakiegokolwiek obrządku, nie wyłączając wiernych obrządku łacińskiego, ale zachowując do godziwości tak prawo powszechne jak partykularne⁵⁵.

Konsekwentnie nie można więcej wątpić o ważności bierzmowania tylko na tej podstawie, że prezbiter Kościoła Wschodniego udzielił bierzmowania albo 1) bezpośrednio po chrzcie, albo 2) w

⁵⁵ Nr 14. Presbyteri omnes orientales hoc sacramentum, sive una cum Baptismo sive separatim, valide conferre possunt omnibus fidelibus cuiusvis ritus, latino haud excluso, servatis ad liceitatem praescriptis iuris tum communis tum particularis...”.

innym czasie, niż miał miejsce chrzest, względnie na tej podstawie, że prezbiter obrządku wschodniego bierzuje, albo 3) wiernego należącego do obrządku wschodniego, albo 4) wiernego należącego do obrządku łacińskiego⁵⁶.

Po stronie szafarza do ważności bierzmowania w Kościele Wschodnim jest wymagane, żeby bierzmował biskup albo prezbiter i jeśli bierzuje prezbiter, żeby bierzmował przy użyciu krzyżma poświęconego przez patriarchę lub biskupa. Podmiot przyjmujący sakrament bierzmowania musi być ochrzczony i jeszcze nie bierzmowany.

Jak się przedstawia sprawa warunków, do których należy się zastosować, żeby bierzmowanie było godziwie udzielane przez prezbitera obrządku wschodniego?

Sobór Watykański II w Dekrecie o Katolickich Kościołach Wschodnich poleca przestrzegać tak prawa powszechnego jak prawa partykularnego, żeby bierzmowanie było sprawowane godziwie. Prawo powszechne, do jakiego nawiązuje tu Sobór Watykański II, to przede wszystkim kan. 782 § 5, który — jak wiemy — zabrania prezbiterom obrządków wschodnich udzielania bierzmowania wiernym obrządku łacińskiego. Ten przepis nie został odwołany, zatem jest nadal aktualny. Znaczy to, że prezbiter obrządku wschodniego nie może godziwie bierzmować wiernego obrządku łacińskiego. Jednak kan. 782 § 5 mógłby się nie znaleźć w nowym kodeksie. Wystarczy bowiem, że jeden z kanonów zawierających ogólne normy o sakramentach zaleci, aby sprawowano i przyjmowano sakramenty zgodnie z obrządkiem sprawującego i przyjmującego sakramenty. Z tego powodu już istnienie kan. 782 § 5 nie było konieczne, skoro jest to tylko norma bardziej szczegółowa w stosunku do normy kan. 733 § 2.

Poza prawem powszechnym do godziwego sprawowania bierzmowania prezbiter obrządku wschodniego ma zachować prawo partykularne, które go obowiązuje. Ignace Dix pisze, że prezbiter obrządku wschodniego godziwie udziela bierzmowania, jeśli godziwie chrzci i zaraz po chrzcie bierzuje. Jest to możliwe przy udzielaniu chrztu i bierzmowania wiernym obrządku wschodniego. Zdaniem tegoż autora prezbiter obrządku wschodniego udzielający chrztu wiernemu obrządku łacińskiego winien powstrzymać się od udzielenia bierzmowania po chrzcie, chyba że ochrzczony znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci⁵⁷.

Pod koniec tych rozważań zapytajmy, czy norma zawarta w nr 14 Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich jest taka, jakiej można było oczekiwać? Na kilka lat przed Soborem Clemens Pu-

⁵⁶ Wycisk Fr., *Szafarstwo sakramentów w świetle Dekretu o Kościołach Wschodnich*, Ateneum Kapłańskie 61(1969)190.

⁵⁷ Art. c. o., p. 400.

jol, znawca kościelnego prawa wschodniego i członek Przygotowawczej Komisji Kościołów Wschodnich napisał, że „należy sobie życzyć, aby została dokładnie określona cała dyscyplina dotycząca uprawnienia prezbiterów wschodnich co do bierzmowania, aby z jednej strony nie dopuszczać do nieważności sakramentu bierzmowania, a z drugiej strony, żeby prezbiterzy nie przeżywali niepokoju sumienia. Czy dla osiągnięcia tego celu nie lepiej przywrócić pierwotną dyscyplinę odnośnie do nadzwyczajnego szafarza sakramentu bierzmowania i znieść wszystkie ograniczenia i zakazy, które dotyczą ważności sakramentu bierzmowania, skoro w naszych czasach na jednym terenie niekiedy żyją wierni należący do różnych obrządków i korzystają z usług religijnych jednego prezbitera⁵⁸?”

Clemens Pujol dobrze wiedział, jakie prawo jest potrzebne obecnie. I właśnie takie prawo zostało ustanowione.

2. *Prezbiter obrządku łacińskiego jako szafarz sakramentu bierzmowania wiernych obrządków wschodnich*

Kodeks Prawa Kanonicznego postanawia w kan. 782 § 4, że prezbiter obrządku łacińskiego, któremu na mocy indultu przysługuje uprawnienie bierzmowania, udziela ważnie tego sakramentu tylko wiernym swojego obrządku, chyba że w indulcie wyraźnie zezwolono na co innego. Tekst tego kanonu jest dosyć jasny. Dlatego nie ma żadnej wątpliwości co do tego, że prezbiter obrządku łacińskiego bierzmujący na mocy otrzymanego indultu — nie na mocy prawa powszechnego — wiernych obrządków wschodnich, czyni to nieważnie, skoro może ważnie bierzmować tylko wiernych obrządku łacińskiego.

Jasny kan. 782 § 4 był zupełnie odpowiedni do normowania sytuacji prostych. Tymczasem w życiu niekiedy zdarzają się sytuacje skomplikowane. Wiemy, że po drugiej wojnie światowej wielu wiernych należących do obrządków wschodnich znalazło się na terenach zamieszkałych w większości przez wiernych obrządku łacińskiego, na których podlegają jako duszpasterzom prezbiterom obrządku łacińskiego. Niektórzy z wiernych obrządków wschodnich od dzieciństwa korzystali z praktyk religijnych spełnianych zgodnie z obrządkiem łacińskim i nawet sami nie wiedzą, że należą do obrządku wschodniego. W takim stanie rzeczy istniało niebezpieczeństwo, że prezbiterzy obrządku łacińskiego będą nieważnie udzielać sakramentu bierzmowania wiernym, którzy nie należą do obrządku łacińskiego, ale do obrządku wschodniego, jakkolwiek nie zdają sobie jasno z tego sprawy. To niebezpieczeństwo wzrosło, gdy niektórzy prezbiterzy obrządku łacińskiego dekretami

⁵⁸ Art. c., s. 551.

tem „Spiritus Sancti munera” z 14 września 1946 r. otrzymali pełne uprawnienia co do udzielania bierzmowania, ale z tym zastrzeżeniem, że mogą ważnie bierzmować tylko wiernych obrządku łacińskiego⁵⁹.

W tej sytuacji Kongregacja dla Kościoła Wschodniego dekretem z dnia 1 maja 1948 r. zatwierdzonym przez Piusa XII (1939—1958) zezwoliła prezbiterom łacińskim, którzy na mocy specjalnego indultu Stolicy Apostolskiej lub na mocy indultu Kongregacji Sakramentów z 14 września 1946 r. ważnie i godziwie bierzmują wiernych obrządku łacińskiego, aby mogli ważnie bierzmować także wiernych należących do obrządków wschodnich, jeśli podlegają oni prezbiterom łacińskim jako swoim duszpasterzom, a nie przyjęli sakramentu bierzmowania bezpośrednio po przyjęciu chrztu⁶⁰.

Na podstawie tego dekretu mogą bierzmować, ale nie wszyscy prezbiterzy obrządku łacińskiego, bo tylko ci, którzy wcześniej, to jest przed 1 majem 1948 r. otrzymali od Stolicy Apostolskiej indult zezwalający im na sprawowanie sakramentu bierzmowania. Może to być albo 1. indult udzielony specjalnie określönemu prezbiterowi czyli jego osobie, albo 2. indult Kongregacji Sakramentów z 14 września 1946 r. przyznający uprawnienie bierzmowania określönym grupom, powiedzmy przykładowo, proboszczom⁶¹.

⁵⁹ Dekret *Spiritus Sancti munera*, w n. 4 poleca: „Confirmatio conferatur servata disciplina per Codicem I. C. inducta”: (AAS 38) (1946) 352). Znaczy to, że należy zastosować się m. in. do kan. 782 § 4. Cfr. Pistoni J., *De confirmatione a ministro extraordinario conferenda vi decreti S. C. de Sacramentis 14 septembris 1946*, Libreria editrice Vaticana 1974, p. 20, p. 104.

⁶⁰ Quapropter, Sacra haec Congregatio pro Ecclesia Orientali, consilio inito cum Sacra Congregatione de Disciplina Sacramentorum, ut bono spiritali fidelium rituum orientalium, extra proprium territorium sub iurisdictione Ordinarii Latini ritus degentium, necnon reverentiae Sacramentis debitae rite consuleret, necessarium duxit S. smum D. N. Pium Div. Prov. Pp. XII suppliciter exorare ut, quoties Latini ritus presbyteri, vi legitimi indulti, Confirmationis Sacramentum valide et licite administrare possunt fidelibus proprii ritus, idem — dummodo constet ipsum immediate post Baptismum, uti mos est, iam non fuisse collatum — conferre valeant fidelibus quoque rituum Orientalium, quorum spiritalis cura ipsis commissa permaneat, ad normam Constitutionis Apostolicae *Orientalium Dignitas* diei 30 mensis Novembris a. 1894, art. 9, quae statuit: „quicumque Orientalis extra patriarchale territorium commorans, sub administratione sit cleri latini”. Eadem, uti patet, valere pariter dicenda sunt quoties Confirmationis Sacramentum conferri possit ad normam memorati Decreti S. Congregationis de Disciplina Sacramentorum”: AAS 40(1948)422—423.

⁶¹ Pałka P., art. c., s. 8, pisze o dekreście Kongregacji dla Kościoła Wschodniego z 1 maja 1948 r.: „Dawał on władzę bierzmowania wiernych obrządku wschodniego tym kapłanom łacińskim, którzy upoważnienie do bierzmowania łacinników otrzymali na mocy dekretu Kongregacji Sakramentów wydanego 14 września 1946 r. tj. w ciężkiej chorobie zagrażającej utratą życia”. Podobnie pisze o dekreście Kongregacji Kościoła Wschodniego z 1 maja 1948 r. Edmund Przekop, Sa-

Uprawnieni do sprawowania sakramentu bierzmowania muszą zachować wszystkie warunki tak do ważności jak do godziwości, określone w indulcie zawierającym uprawnienie bierzmowania oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Jeśli na przykład prezbiter jako proboszcz może bierzmować na mocy dekretu z 14 września 1946 r. Kongregacji Sakramentów, to w dekrecie tym zastrzeżono, żeby udzielał bierzmowania jedynie w granicach parafii, w której sprawuje duszpasterstwo. Natomiast Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 784 postanawia, że prezbiter posiadający lokalny przywilej bierzmowania — a z zasady tylko takie przywileje odnośnie do bierzmowania prezbiterzy miewają — może na własnym terenie udzielić godziwie bierzmowania nie tylko własnym poddanym, ale także obcym, chyba że własny ich ordynariusz sprzeciwi się temu, czego się jednak nie domniemywa. Te przepisy prezbiter ma mieć na uwadze, jeśli chce bierzmować na podstawie dekretu z 1 maja 1948 r. Kongregacji dla Kościoła Wschodniego.

Nowością w dekrecie z 1 maja 1948 r. Kongregacji dla Kościoła Wschodniego jest określenie osób, które prezbiter obrządku łacińskiego może bierzmować, czyli podmiotu bierzmowania. Pamiętamy, że według kan. 782 § 4 prezbiter obrządku łacińskiego udziela ważnie sakramentu bierzmowania tylko wiernym obrządku łacińskiego. Kongregacja Sakramentów w dekrecie *Spiritus Sancti muneris* poleciła w tej materii przestrzegać prawa kodeksowego, co rozumiano w ten sposób, że prezbiter łaciński jest upoważniony do bierzmowania jedynie wiernych obrządku łacińskiego. I oto w dekrecie Kongregacji dla Kościoła Wschodniego z 1 maja 1948 r. zezwala się prezbiterowi łacińskiemu bierzmować także wiernych obrządków wschodnich, jeśli ci są objęci opieką duszpasterską prezbitera łacińskiego. Tym samym Kongregacja dla Kościoła Wschod-

kramenty Święte w prawie Katolickich Kościołów Wschodnich, Lublin 1979, s. 33: „Dawał on władzę bierzmowania tym kapłanom łacińskim, którzy upoważnienie do bierzmowania łacinników otrzymywali na mocy dekretu Kongregacji Św. Sakramentów z 14 IX 1946 r. tj. w ciężkiej chorobie zagrażającej utratą życia”. Wydaje się, że nie tylko „tym kapłanom łacińskim” dekret dla Kościoła Wschodniego daje władzę. Przy określeniu uprawnionych do bierzmowania nie powołano się na dekret z 14 września 1946 r., ale mówiono ogólnie o tych, którzy mogą bierzmować „vi legitimi indulti”. Dopiero przy końcu tej części dekretu z 1 maja 1948 r. Kongregacja dla Kościoła Wschodniego odnotowano, że władza bierzmowania cieszą się również uprawnieni do bierzmowania dekretem z 14 września 1946 r. Jak się zdaje uczyniono to w obawie, żeby przez uprawnionych do bierzmowania nie rozumiał ktoś tylko posiadających specjalne indulty, z wykluczeniem dekretu Kongregacji Sakramentów z 14 września 1946 r. Inna sprawa, że większość prezbiterów może bierzmować właśnie na mocy dekretu z 14 września 1946 r. Kongregacji Sakramentów. Tych, którzy posiadają specjalne indulty jest mniej. A ponieważ parum pro nihilo habetur, można bronić zakwestionowanego zdania.

niego zezwala na to, co — pod sankcją nieważności bierzmowania — było zabronione najpierw przez Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 782 § 4, a następnie dekretem *Spiritus Sancti munera* Kongregacji Sakramentów.

Czy wszystkich wiernych obrządków wschodnich prezbiter obrządku łacińskiego może bierzmować na mocy dekretu Kongregacji dla Kościoła Wschodniego z 1 maja 1948 r.? Kongregacja dla Kościoła Wschodniego nie określiła tego. Dlatego odpowiedzi na postawione wyżej pytanie należy szukać w dokumencie, który zawiera uprawnienie do bierzmowania dla prezbitera obrządku łacińskiego, to znaczy albo w specjalnym indulcie personalnym, albo w dekreście Kongregacji Sakramentów z 14 września 1946 r. Jeśli chodzi o ten ostatni dokument wiemy, że do ważności sakramentu bierzmowania muszą urzeczywistniać się po stronie podmiotu następujące warunki: 1. ciężka choroba, 2. niebezpieczeństwo śmierci wynikające z tej choroby, 3. prawdopodobieństwo śmierci w tym przypadku. Zatem uprawnieni do bierzmowania na mocy dekretu z 14 września 1946 r. Kongregacji Sakramentów, mogą bierzmować w oparciu o dekret z 1 maja 1948 r. Kongregacji dla Kościoła Wschodniego wiernych obrządków wschodnich, jeśli ci są ciężko chorzy, że z tego powodu grozi im niebezpieczeństwo śmierci. Wiernych obrządków wschodnich cieszących się dobrym zdrowiem, a także chorych, ale nie zagrożonych z tego powodu śmiercią, pozostających pod opieką duszpasterską prezbitera obrządku łacińskiego, prezbiter ten nie może bierzmować, chyba że w jego osobistym indulcie specjalnie mu na to pozwolono. Wynika z tego, że kan. 782 § 4 bynajmniej nie został uchylony dekretem z 1 maja 1948 r. Kongregacji dla Kościoła Wschodniego i po tym dekreście nadal zakazuje bierzmować wiernych obrządków wschodnich tym prezbiterom obrządku łacińskiego, którzy nie mają prawa tego czynić.

W takim stanie znajdowało się prawo dotyczące prezbitera obrządku łacińskiego, jako szafarza bierzmowania wiernych obrządków wschodnich, gdy zebrał się Sobór Watykański II⁶². Sobór ten zajął się sprawą uprawnień prezbitera obrządku łacińskiego jako szafarza bierzmowania wiernych obrządków wschodnich w drugiej części nr 14 Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich, w którym czytamy, że prezbiterzy obrządku łacińskiego, jeśli posiadają uprawnienia odnośnie do bierzmowania, mogą ważne udzielać tego sakramentu także wiernym obrządków wschodnich, ale bez uszczerbku dla obrządku i z zachowaniem — co do godziwości — przepisów prawa tak ogólnego jak partykularnego⁶³.

⁶² Projekty przepisów na temat uprawnień prezbitera obrządku łacińskiego, jakie ukazały się w związku z przygotowaniem Soboru, przedstawiliśmy w poprzednim punkcie.

⁶³ N. 14. „...Presbyteri quoque latini ritus, secundum facultates quibus

W tej części nr 14 Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich Sobór Watykański II mówi o prezbiterach obrządku łacińskiego, którzy posiadają uprawnienie do sprawowania sakramentu bierzmowania, ale nie wprowadza żadnych rozróżnień co do źródeł tego uprawnienia. Wiemy, że tym źródłem uprawnienia do bierzmowania może być albo Kodeks Prawa Kanonicznego, albo dekret z 14 września 1946 r. Kongregacji Sakramentów, albo dekret z 1 maja 1948 r. Kongregacji dla Kościoła Wschodniego, albo specjalne indulty, jakich Stolica Apostolska niekiedy udzielała prezbiterom obrządku łacińskiego.

Paweł Pałka sądzi, że w oparciu o omawianą dyspozycję dekretu soborowego taką władzę do ważnego bierzmowania wiernych obrządku wschodniego mają obecnie i ci prezbiterzy łacińscy, którzy upoważnienie do bierzmowania łacinników otrzymują na mocy specjalnego indultu Stolicy Apostolskiej bez wyrażonej wzmianki o wiernych obrządku wschodniego⁶⁴.

Wynika z tego, że „dekret soborowy stanowi poszerzenie uprawnień w zakresie sakramentu bierzmowania również gdy idzie o szafarza obrządku łacińskiego⁶⁵”. Przed Soborem bowiem posiadający specjalny indult do bierzmowania wiernych obrządku łacińskiego nie mogli ważne bierzmować wiernych obrządków wschodnich, jeśli w indulcie nie było takiej wzmianki, tymczasem teraz bierzmują ważne, ale niegodziwie ze względu na obowiązujący nadal kan. 782 § 4.

Otóż ci prezbiterzy obrządku łacińskiego, którzy posiadają uprawnienie do bierzmowania wiernych obrządku łacińskiego, na mocy nr 14 Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich mogą ważne udzielać tego sakramentu wiernym obrządków wschodnich, byle zachowali te same warunki, w jakich przysługuje im uprawnienie bierzmowania wiernych obrządku łacińskiego. Warunków, w jakich prezbiterzy obrządku łacińskiego mogą udzielać bierzmowania także wiernym obrządków wschodnich, nie ma tu potrzeby omawiać. Zastanowimy się natomiast nad bliższym określeniem wiernych obrządków wschodnich, którym prezbiterzy łacińscy mogą udzielać sakramentu bierzmowania.

O jakie Kościoły Wschodnie i o jakich wiernych tych Kościołów chodzi w drugiej części nr 14 Dekretu o Katolickich Kościo-

gaudent circa ministrationem huius sacramenti, valent illum etiam fidelibus Ecclesiarum Orientalium ministrare, sine praeiudicio ritui, servatis quoad liceitatem praescriptis iuris sive communis sive particularis”.

⁶⁴ Dyscyplina sakramentów według dekretu Soboru Watykańskiego II *De Ecclesiis orientalibus catholicis*, Roczniki teologiczno-kanoniczne 13(1966) z. 5, s. 8.

⁶⁵ Fr. Wycisk, *Szafarstwo sakramentów w świetle dekretu o Kościołach Wschodnich*, Ateneum Kapłańskie 61(1969)191.

łach Wschodnich? Czy Sobór ma na uwadze wszystkie Kościoły Wschodnie, katolickie i niekatolickie?

Z jednej strony wydaje się, że Sobór ma na uwadze wszystkie Kościoły Wschodnie, nawet niekatolickie, bo można było ustanowić takie prawo, żeby w szczególnych okolicznościach korzystali z uprawnienia do bierzmowania posiadanego przez prezbiterów obrządku łacińskiego nawet niekatolicy i może Sobór chciał załatwić sprawę bierzmowania wiernych wszystkich Kościołów Wschodnich, nie czyniąc między nimi różnicy.

Z drugiej jednak strony wydaje się, że Sobór ma na uwadze nie wszystkie Kościoły Wschodnie, tylko Katolickie Kościoły Wschodnie, bo cały Dekret o Katolickich Kościołach Wschodnich dotyczy tylko wiernych Katolickich Kościołów Wschodnich. Konsekwentnie, trudno przypuścić, żeby nr 14 Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich dawał uprawnienia odnośnie do innych wiernych niż Katolickich Kościołów Wschodnich.

Z całą pewnością Soborowi Watykańskiemu II nie chodzi o wiernych tylko któregoś z katolickich obrządków wschodnich, bo wszystkie obrządki są równe godnością wobec prawa⁶⁶.

Których wiernych, należących do Katolickich Kościołów Wschodnich mogą bierzmować prezbiterzy łacińscy?

Chodzi o tych katolików Kościołów Wschodnich, którzy podlegają duszpasterzom obrządku łacińskiego na mocy konstytucji *Orientalium dignitas* z 30 listopada 1894 r. Takich bowiem wiernych obrządków wschodnich mogą bierzmować prezbiterzy obrządku łacińskiego na mocy dekretu Kongregacji dla Kościoła Wschodniego z 1 maja 1948 r. To jest całkowicie pewne. Wydaje się jednak, że można powiedzieć więcej, mianowicie, że Sobór Watykański II w ogóle usunął przeszkodę, jaka na mocy kan. 782 § 4 tkwiła w samej przynależności podmiotu do obrządku wschodniego i uniemożliwiała ważne udzielenie wiernym obrządków wschodnich bierzmowania przez prezbiterów obrządku łacińskiego. Jeśli bowiem tak mają się rzeczy z obrządkiem łacińskim dla prezbiterów obrządków wschodnich, dziwne by było, gdyby w tej sprawie nie było równości między obrządkami wschodnim i zachodnim, gdy bierzemy pod uwagę ich znaczenie przy udzielaniu bierzmowania przez prezbiterów. Nowością natomiast jest uchylenie sankcji nieważności przewidzianej kan. 782 § 4. Jak już wiemy po wejściu w życie dekretu Kongregacji dla Kościoła Wschodniego z 1 maja 1948 r. prezbiterzy obrządku łacińskiego bierzmowali ważne wiernych obrządków wschodnich, jeśli byli uprawnieni do bierzmowania wiernych obrządków wschodnich, ale też tylko ci prezbiterzy obrządku łacińskiego, którym zezwolono bierzmo-

⁶⁶ Więcej na ten temat, zob.: P. Pałka, *Stosunek Kościoła do obrządków wschodnich*, Ateneum Kapłańskie 61(1969)179.

wać wiernych obrządków wschodnich, i bierzmujący tylko tych wiernych obrządków wschodnich, których zezwolono im bierzmować. W innych zaś przypadkach sankcja kan. 782 § 4 była aktualna. Jakkolwiek Sobór Watykański II w drugiej części nr 14 *Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich* explicite nie odwołuje sankcji nieważności z kan. 782 § 4 ani jej nawet nie wspomina, to przecież uchyla ją przez to, że czyni możliwym to, co sankcja kan. 782 § 4 uniemożliwiała. Obecnie więc prezbiter obrządku łacińskiego może bierzmować nieważnie, ale nie z tego powodu, że wierny należy do obrządku wschodniego. Wydanie takiego zarządzenia było wskazane ze względów ekumenicznych⁶⁷.

Zakończenie

W związku z omawianym tematem podamy tu jeszcze dodatkowe informacje.

1. Po wejściu w życie Dekretu o Katolickich Kościołach Wschodnich Soboru Watykańskiego II Kościoły Wschodnie rzeczywiście wznowiły dawną dyscyplinę, jeśli chodzi o szafarza sakramentu bierzmowania. Ignace Dix pisze, że prezbiterzy maronicy z dniem 1 stycznia 1967 r. zaczęli znów bierzmować zaraz po chrzcie, jakkolwiek od paru wieków nie bierzmowali. Od tego czasu biskupi maronicy bierzmują tylko tych, których chrzcili prezbiterzy przed 1 stycznia 1967 r., ale ich nie bierzmowali zaraz⁶⁸.

2. Zarówno wtedy, gdy prezbiter obrządku wschodniego udziela bierzmowania wiernemu obrządku łacińskiego, jak wtedy, gdy prezbiter obrządku łacińskiego udziela bierzmowania wiernemu obrządku wschodniego, nie powoduje to zmiany obrządku u osoby bierzmowanej. Sobór bowiem zastrzega w Dekrecie o Katolickich Kościołach Wschodnich, aby przyjęcie bierzmowania w innym obrządku niż ten, do którego należy bierzmowany, nie powodowało „uszczerbku dla obrządku”.

3. O ile wiadomo, w nowym kodeksie znajdzie się przepis, na mocy którego każdy prezbiter tak obrządku wschodniego jak obrządku łacińskiego upoważniony do udzielania bierzmowania, będzie mógł bierzmować jedynie wiernych tego obrządku, do którego sam należy, a innych tylko wówczas, gdy będą zagrożeni śmiercią⁶⁹.

De presbytero ministro confirmationis fidelis ritus diversi

An presbyteri orientales potestate confirmandi uti valeant tantum in favorem fidelium sui ritus, an praeterea possint etiam fideles con-

⁶⁷ Art. c., s. 8: tego samego zdania jest rFanciszek Wycisk, art. c., s. 190.

⁶⁸ Art. c., s. 398.

⁶⁹ Can. 47: Communicationes 10(1978)80.

firmare, qui ad ritum a ritu ministri diversum pertinent, et quos quacumque de causa baptizant? Quid sit dicendum de presbyteris latinis inquantum sunt ministri confirmationis fidelium non ad ritum latinum sed ad ritum orientalem pertinentium. En problema iuridicum in hoc articulo aliquantulo elaboratum.

Totus articulus in tres partes dividitur. In prima articuli parte auctor de presbytero orientali confirmationis fidelis, qui ad ritum latinum pertineat, in iure veteri seu sub aspectu historico tractat. Altera et tertia pars articuli ius modernum, id est, in Codice Iuris Canonici contentum et in Concilio Vaticano II constitutum, presbyterum orientalem et presbyterum latinum confirmantes fideles ritus diversi a ritu ministri confirmationis attigens, refert.

Lex moderna, utique, in articulo laudatur, non vero lex vetus.